ARCADIS Design & Consultancy for natural and built assets

GEBIEDSPLAN MOERDIJK

11 MEI 2016

INHOUDSOPGAVE

1	**INLEIDING**	**5**
1.1	Moerdijk: achtergrond en aanleiding	5
1.2	Doel	6
1.3	Dorpsplan Moerdijk	6
1.4	Betrokken partijen	6
1.5	Het proces	7
1.5.1	Nieuwe manier van samenwerken	7
1.5.2	Het doorlopen proces	7
1.6	Ontwikkelingen	8
1.6.1	Meer door samenwerken	8
1.6.2	Moerdijk meer mogelijk	9
1.6.3	Uitvoering van de havenstrategie	9
1.6.4	Ontwikkelingen in de woningbouwcorporatiesector	9
1.6.5	Ontwikkelingen in de zorg	10
1.7	Inhoud van het gebiedsplan	10
2	**TYPERING MOERDIJK**	**11**
2.1	Trots op…	11
2.2	De verbanden	11
2.3	De ontmoetingsplekken	12
3	**FEITEN EN CIJFERS**	**14**
3.1	Inleiding	14
3.2	Ligging en geschiedenis	14
3.3	Inwoners	15
3.4	Wonen	16
3.5	Bedrijvigheid	17
3.6	Voorzieningen en bedrijvigheid	18
3.7	Dorps- en verenigingsleven	19
4	**UITDAGINGEN**	**20**

4.1 Inleiding 20
4.2 Uitdagingen 20

5 DYNAMISCHE UITVOERINGSAGENDA 21
5.1 Inleiding 21
5.2 Een goede en gezonde basisschool IBS De Klaverhoek 21
5.2.1 Aanleiding 21
5.2.2 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen? 21
5.3 Een centraal plein voor iedereen (RK-kerk) 22
5.3.1 Aanleiding 22
5.3.2 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen? 23
5.4 Mooie dorpshaven 23
5.4.1 Aanleiding 23
5.4.2 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen? 23
5.5 Een aantrekkelijke openbare ruimte en aanpak verkeershinder 24
5.5.1 Aanleiding 24
5.5.2 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen? 25
5.6 Wonen in Moerdijk is zo gek nog niet 25
5.6.1 Aanleiding 25
5.6.2 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen? 25
5.7 Goede fietsverbinding met Zevenbergen 26
5.7.1 Aanleiding 26
5.7.2 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen? 26

6 VERVOLG 27
6.1 Besluitvorming 27
6.2 Organisatie en overleg 27
6.3 Communicatie 28
6.4 Middelen 28

BIJLAGE 1 UITVOERINGSPROGRAMMA UIT DORPSPLAN MOERDIJK 2004 29

BIJLAGE 2 FEITEN & CIJFERS TABELLEN 30

BIJLAGE 3 OVERZICHT CONCRETE PLANNING 31

1 INLEIDING

1.1 Moerdijk: achtergrond en aanleiding

Moerdijk is een kleine en rustige woonkern die gelegen is ten zuiden van de Moerdijkbruggen in de gemeente Moerdijk. Er wonen ongeveer 1150 mensen. De lokale gemeenschap kenmerkt zich door een uitgesproken actieve betrokkenheid bij het wel en wee van het dorp. De saamhorigheid is groot, er is sprake van een rijk verenigingsleven en er worden diverse bruisende evenementen en activiteiten georganiseerd. Het gemeenschapshuis de Ankerkuil dat in 2015 op een nieuwe locatie is geopend, vormt een belangrijk ontmoetingsplek in het dorp. Diverse verenigingen en medische voorzieningen zijn gevestigd in dit gebouw.

Het dorp Moerdijk ligt op korte afstand van het Zeehaven- en Industrieterrein Moerdijk, één van de modernste industrieterreinen ter wereld dat werk biedt aan ongeveer tienduizend mensen. Het terrein heeft een bruto-oppervlakte van 2600 hectare en telt vier havens. Een deel van het terrein is ontwikkeld voor chemische en zware industriële bedrijvigheid. Diverse inwoners uit het dorp Moerdijk werken op het terrein.

Daarnaast speelt in de directe nabijheid van het dorp de ontwikkeling van het Logistiek Park Moerdijk (hierna LPM). Op 6 februari 2015 hebben Provinciale Staten het inpassingsplan voor deze ontwikkeling vastgesteld. LPM beslaat een oppervlakte van circa 142,2 hectare netto uitgeefbaar logistiek terrein. In februari 2016 heeft de Raad van State het besluit tot vaststelling van het inpassingsplan vernietigd. Dit betekent dat het inpassingsplan niet onherroepelijk is geworden. Een aanpassing van de Crisis- en Herstelwerk is nodig waarna de procedure van het inpassingsplan LPM opnieuw wordt ingezet. Bij een onherroepelijk inpassingsplan komen meer gelden beschikbaar voor de leefbaarheid van Moerdijk.

Figuur 1 Industriegebied Moerdijk

De toekomst van het dorp is lang onderbelicht gebleven door discussies over (on)veiligheid in relatie tot het nabijgelegen Industrieterrein. In 2013 werd uit een enquête duidelijk dat een groot deel van de inwoners graag in het dorp woont, maar weinig vertrouwen had in de toekomst. Op basis van deze enquête is samen met de inwoners gestart met een brede aanpak van de leefbaarheid van het dorp Moerdijk. Een aanpak die het wonen en werken in het dorp Moerdijk aantrekkelijker maakt. Vooruitlopend op dit gebiedsplan:

- Is de Moerdijkregeling op 1 januari 2015 in werking getreden. Zie hoofdstuk 3 voor een toelichting;
- Is er een nieuw gemeenschapshuis gebouwd, waarin veel verenigingen hun onderdak hebben en waar ook de medische diensten zijn ondergebracht;
- Zijn er maatregelen genomen tegen de geur- en geluidhinder in het dorp;
- Is er een trapveld voor de jeugd gerealiseerd in de Julianastraat;
- Zijn er aan de Steenweg 2 bouwkavels gemaakt;
- Zijn er tal van pr en imagoactiviteiten ondernomen om het dorp Moerdijk positief op de kaart te zetten én het beeld weg te halen dat het dorp weg zou gaan;
- En is het openbaar gebied van de dorpshaven aangepakt.

Dit gebiedsplan vormt daar een vervolg op. Dit gebiedsplan geeft antwoord op de vraag welke acties nog meer nodig zijn om het wonen en werken in het dorp Moerdijk nog aantrekkelijker te maken.

De inwoners van het dorp, de gemeente Moerdijk, de provincie Noord-Brabant, het Havenschap Moerdijk, woningcorporatie Woonkwartier, woningcorporatie Goed Wonen, Surplus Welzijn en Zorg en de politie hebben dan ook de handen ineen geslagen en met volle inzet gewerkt aan het opstellen van voorliggend gebiedsplan. Het gebiedsplan gaat in op de kenmerken van Moerdijk, de trots van Moerdijk, de uitdagingen en de acties die hier aan verbonden zijn. In de hiernavolgende paragrafen wordt het doorlopen proces weergeven.

1.2 Doel

Het doel is van dit gebiedsplan is om te komen tot een totaalpakket aan maatregelen, opgenomen in ‘een agenda’, inclusief het bijbehorende proces, de realisatietermijn, de prioritering en de beschikbare budgetten. Het gebiedsplanproces zorgt voor toetsing bij de relevante partijen en bij voortschrijdend inzicht wordt het maatregelenpakket bijgesteld. De agenda wordt steeds up to date gehouden en fungeert de komende jaren als toetsingspunt over de te ondernemen acties in het dorp. De agenda wordt daarom ook meerdere keren per jaar besproken en bijgewerkt. Zo is er een efficiëntere inzet van menskracht en middelen met als uitgangspunt ‘met minder meer doen’..

Tevens wordt met dit gebiedsplan een nieuwe start gemaakt met een nieuwe manier van samenwerking, zowel bij het opstellen als bij uitvoeren van het gebiedsplan. Burgers, verenigingen, ondernemers en maatschappelijke partners worden intensiever betrokken bij het vormgeven en beheren van de leefomgeving. Daarnaast biedt het gebiedsplan een continu platform voor alle partijen om hun kansen en zorgen voor de toekomst van Moerdijk uit te spreken en gericht na te denken over de toekomst van de kern.

1.3 Dorpsplan Moerdijk

In april 2004 is het dorpsplan Moerdijk opgesteld. Bijlage 1 bevat een overzicht van de acties die uit dit dorpsplan naar voren zijn gekomen. Voorliggend gebiedsplan is meer dan een actualisatie van het dorpsplan uit 2004. Er is een wezenlijk ander proces doorlopen met een nieuwe manier van samenwerken tussen bewoners, gemeente en maatschappelijke partners. Het resultaat is in dit gebiedsplan beschreven.

1.4 Betrokken partijen

Dit gebiedsplan is tot stand gekomen door:

- de inwoners van Moerdijk;
- de dorpstafel van Moerdijk;
- Gemeente Moerdijk;
- Provincie Noord-Brabant
- Havenschap Moerdijk
- Surplus Welzijn en Zorg;
- Woningcorporatie Woonkwartier;
- Woningcorporatie Goed Wonen;
- de politie;
- ARCADIS (Adviesbureau/ ondersteuning).

1.5 Het proces

1.5.1 Nieuwe manier van samenwerken

Centraal bij het opstellen van de gebiedsplannen staat een ‘nieuwe manier’ van samenwerken.

Hierbij wordt uitgegaan van meer zelfsturing door de burgers, met de gemeente en maatschappelijke organisaties als partners. Dat vraagt om een actievere burger en een faciliterende en meedenkende houding van de gemeente en maatschappelijke partners. Sommige vraagstukken moeten de gemeente en maatschappelijke partners aan de burger over durven te laten en burgers kunnen soms zelf initiatief nemen in plaats van af te wachten tot het initiatief van de gemeente of partners komt.

Essentieel in de nieuwe manier van werken zijn:

1. **Inzet van sleutelfiguren**
   Sleutelfiguren zijn enerzijds mensen uit Moerdijk die zich actief voor de leefbaarheid van het dorp willen inzetten. Anderzijds zijn dit vertegenwoordigers van de gemeente en maatschappelijke organisaties. Een breed en dynamisch netwerk van sleutelfiguren uit het dorp en vanuit gemeente en partners is de beste basis.
2. **Respect voor de burger**
   Burgers willen betrokken zijn als het past bij hun behoefte en mogelijkheden. Burgers zijn vaak realistisch, kundig en gedreven als het op hun dorp aankomt. Deze kracht mag niet langer onderbelicht blijven, maar moet worden benut.
3. **Evenwicht tussen loslaten en sturen**
   De gemeenschap heeft een sleutelrol in het bepalen van de doelstellingen en de uitvoeringsagenda, binnen de kaders die de gemeente en andere maatschappelijke partners stellen.
4. **Eerlijk en open communiceren**
   De nieuwe manier van werken is voor burgers, gemeente en maatschappelijke partners nieuw.
   Om deze manier van werken tot een succes te brengen, is eerlijk en open communiceren een onmisbare factor.

De gemeente Moerdijk ziet voor zichzelf in de toekomst een aanjagende en coördinerende rol weggelegd waar zij niet meer de centrale rol krijgen als het op leefbaarheid aankomt maar waarin zij een gelijkwaardige positie krijgen naast burgers en maatschappelijk partijen:

“Als gemeente willen we graag kennis en informatie delen, ruimte geven aan leefbaarheidsinitiatieven die door andere partijen en/of bewoners worden opgepakt en initiatieven stimuleren waar nodig, door bijvoorbeeld partijen bij elkaar te brengen.”

1.5.2 Het doorlopen proces

Voorliggend gebiedsplan is op een interactieve wijze tot stand gekomen, waarbij eerdergenoemde partijen allen een belangrijke rol hebben gespeeld. Vanaf 2014 wordt al gewerkt aan diverse leefbaarheidsmaatregelen om het vertrouwen in de toekomst van Moerdijk te herstellen. Hiermee is reeds een proces in gang gezet waarbij Stichting Hart van Moerdijk en Kernwaarde Moerdijk intensief betrokken zijn geweest en waarvoor reeds diverse bijeenkomsten voor alle inwoners zijn georganiseerd. Deze gesprekken hebben al geleid tot een uitgevoerd pakket aan maatregelen, zoals weergegeven in paragraaf 1.1.

Het proces van dit gebiedsplan borduurt voort op het in gang gezette proces. Er zijn bijeenkomsten van dorpstafels (samengesteld met 35-40 ‘sleutelfiguren’ van Moerdijk) georganiseerd. Deze dorpstafels zijn van start gegaan met het benoemen en uitwerken van de belangrijkste maatregelen die komende periode in gang moeten worden gezet om de leefbaarheid van Moerdijk in de toekomst te behouden. Deze resultaten zijn teruggekoppeld aan alle inwoners van Moerdijk tijdens de druk bezochte dorpsavond in november 2015. Vervolgens is door de dorpstafel hard gewerkt aan de verdere uitwerking van deze maatregelen en is voorliggend gebiedsplan opgesteld.

De aanpak heeft geresulteerd in een gebiedsplan van Moerdijk waarin én aandacht is besteed aan de concrete uitdagingen van vandaag, én oog is voor de toekomst van het dorp. Het biedt daarom zowel handvatten voor activiteiten op de korte termijn als voor de maatregelen die de leefbaarheid van Moerdijk op langere termijn waarborgen. Het gebiedsplan is aan het dorp gepresenteerd tijdens de dorpsavond 11 mei 2016.

Met de afronding van het gebiedsplan als product eindigt het proces echter niet. Voorliggend gebiedsplan dient juist als de start, als katalysator van een nieuwe manier van samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid voor de leefomgeving. De bewoners, de sleutelfiguren, de gemeente en de maatschappelijke partners hebben allen uitgesproken dat zij het vervolg gezamenlijk willen blijven trekken en dat zij zich allen willen inzetten om de acties tot uitvoering te brengen.

Vanuit de gemeente is hiervoor een gebiedscoördinator benoemd, die een centrale rol heeft bij het gebiedsplan Moerdijk. De gebiedscoördinator fungeert als eerste aanspreekpunt voor de sleutelfiguren, heeft een voortrekkersrol bij het organiseren van de dorpstafels- en avonden en ondersteunt bij het uitvoeren van de dynamische uitvoeringsagenda.

1.6 Ontwikkelingen

De tijden veranderen, ook in Moerdijk. Dit gebiedsplan is opgesteld in een tijd waarin de alom verzorgende overheid steeds meer ter discussie staat en er steeds meer wordt gesproken over ‘de participatiesamenleving’ en ‘overheidsparticipatie’. Er zijn diverse ontwikkelingen die de leefbaarheid van Moerdijk in de toekomst beïnvloeden, zowel in positieve als negatieve zin. Om Moerdijk leefbaar te houden, is het belangrijk dat er nu al geanticipeerd wordt op deze toekomstige ontwikkelingen. Omdat deze veranderingen belangrijk zijn als ‘onderstroom’ van dit gebiedsplan worden de belangrijkste ontwikkelingen hier kort beschreven.

1.6.1 Meer door samenwerken

De gemeente en maatschappelijke partners hebben komende jaren minder geld te besteden. Dit betekent dat partijen minder geld kunnen investeren in projecten die de leefbaarheid van het dorp (op termijn) versterken. Daarnaast gaan steeds meer taken naar de gemeente.

Met het ondertekenen van de intentieovereenkomst Gebiedsplannen (2012) hebben partijen (gemeente Moerdijk, Surplus, de politie Midden- en West-Brabant, de Stichting Groenhuysen, Stichting Woonkwartier (destijds Bernardus Wonen en de Brabantse Waard)) aangegeven het belang van de leefbaarheid in de gemeente Moerdijk te onderkennen en bereid te zijn om op zoek te gaan naar mogelijkheden om ‘meer door samenwerken’. Dit kan bijvoorbeeld door de samenwerking tussen partijen en tussen partijen en inwoners te intensiveren. Ook kunnen ontwikkelingen gerealiseerd worden door inwoners zelf, eventueel met ondersteuning van gemeente en/of maatschappelijke partners.

1.6.2 Moerdijk meer mogelijk

Al jaren speelt in Moerdijk de discussie over uitbreiding van het Industrieterrein in Moerdijk. In 2009 hebben gemeente Moerdijk, Provincie Noord-Brabant en het Rijk afgesproken dat het ontwikkelen van die bedrijvigheid tegelijkertijd een impuls moet geven aan de leefomgeving.

Moerdijk MeerMogelijk kent een aantal plannen die wonen en leven in de gemeente Moerdijk verbeteren. Het pakket bevat plannen als het verplaatsen van bedrijven die dicht tegen de woonkernen staan, maakt deze kernen veiliger en biedt ruimte voor bijvoorbeeld recreatie of woningbouw (zie www.moerdijkmeermogelijk.nl). Ten behoeve van de verbetering van de leefbaarheid in het dorp Moerdijk is € 10,5 miljoen (pp 01.01.'09) beschikbaar gesteld uit het potje Moerdijk MeerMogelijk.

Vrijdag 6 februari 2015 heeft Provinciale Staten het inpassingsplan voor Logistiek Park Moerdijk (het LPM) vastgesteld. In februari 2016 heeft de Raad van State het besluit tot vaststelling van het inpassingsplan vernietigd. Dit betekent dat het inpassingsplan niet onherroepelijk is geworden. Een aanpassing van de Crisis- en Herstelwerk is nodig waarna de procedure van het inpassingsplan LPM opnieuw wordt ingezet. Bij een onherroepelijk inpassingsplan komen gelden beschikbaar voor de leefbaarheid van Moerdijk.

1.6.3 Uitvoering van de havenstrategie

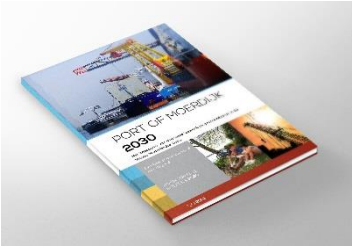

In juni 2014 is de Havenstrategie Moerdijk 2030 vastgesteld. De gemeente Moerdijk, provincie Noord-Brabant en het Havenschap Moerdijk zijn hiermee gezamenlijk tot een eenduidige en breed gedragen Havenstrategie voor de toekomstige positie van het Zeehaven- en Industrieterrein Moerdijk (ZIM) gekomen. In de Havenstrategie is vastgelegd dat Port of Moerdijk in 2030 hét knooppunt is van duurzame logistiek- en procesindustrie in de Vlaams-Nederlandse Delta. 'Port of Moerdijk is excellent in duurzaamheid en veiligheid.'

De havenstrategie is een visie op het Zeehaven- en Industrieterrein, in samenhang met haar omgeving. De havenstrategie bevat niet enkel een visie, maar ook de uitvoering van plannen. De Havenstrategie heeft als uitgangspunt een goede balans tussen mensen, bedrijvigheid en leefomgeving. Binnen de havenstrategie is specifiek aandacht besteed aan het dorp Moerdijk. Voor het dorp is als uitgangspunt opgenomen: 'een leefbare kern Moerdijk door enerzijds een fors investeringspakket en anderzijds door de huidige milieubelasting als plafond vast te leggen'. Het maatregelenpakket voor het dorp, inclusief de Moerdijkregeling, maakt deel uit van de havenstrategie en het bijbehorende uitvoeringsprogramma[2][1].

1.6.4 Ontwikkelingen in de woningbouwcorporatiesector

In de corporatiesector zijn er diverse ontwikkelingen die consequenties hebben voor het beleid. De voornaamste verandering is dat het takenpakket van de corporaties sterk wordt verkleind. Corporaties worden gedwongen zich te beperken tot hun kerntaken. Kerntaak van de corporaties is de zorg voor betaalbare huisvesting voor huishoudens met lagere inkomens. Maatschappelijke taken van de corporaties worden dus steeds meer beperkt.

De economische crisis beïnvloedt ook de woningmarkt. De huidige economische situatie vereist dat er naar innovatieve oplossingen wordt gezocht. Het leidt tot verantwoord ondernemen in een krimpende markt waar niet langer alles mogelijk is. Binnen de nieuwe kaders wordt gezocht naar optimalisaties van projecten door als corporatie niet langer alles zelf te doen, maar de samenwerking te zoeken. Het is een zoektocht naar innovatieve oplossingen die minder kosten en niet inleveren op kwaliteit. Ook wordt in deze tijd het belang van samen met de klanten verkennen waar het echt om gaat, veel scherper. Als niet meer alles kan, is het goed om samen de keuze te maken waar wel tijd en geld geïnvesteerd in gaat worden.

---

[1] *https://www.brabant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/economie-en-werk/havenstrategie-haven-en-industrieterrein-moerdijk/uitvoeringsprogramma-2015-2017.aspx*

1.6.5 Ontwikkelingen in de zorg

Om de zorg voor iedereen toegankelijk, goed en betaalbaar te houden, voert het kabinet de komende jaren hervormingen door. Met ingang van 1 januari 2015 is de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) vervallen en vervangen door de Wet Langdurige Zorg (WLZ). Op dezelfde datum is de Wet op de Jeugdzorg vervallen en vervangen door een nieuwe Jeugdwet. Daarmee is de gemeente veel meer dan voorheen verantwoordelijk voor de begeleiding en ondersteuning van hun inwoners en voor het leveren van alle jeugdhulp.

Met deze grootschalige ombuigingsoperatie wordt de zorg efficiënter ingericht en komt deze dichter bij de burger met meer nadruk op de eigen kracht en de mogelijkheden van het sociale netwerk. Wanneer de zorgvraag niet kan worden ingevuld vanuit eigen kracht of het sociaal netwerk, kan worden teruggevallen op algemene voorzieningen met als vangnet de individuele voorzieningen. De gemeente krijgt er dus belangrijke verantwoordelijkheden bij maar moet deze wel vormgeven met aanmerkelijk minder middelen en budget dan daarvoor binnen de AWBZ en de Wet op de Jeugdzorg beschikbaar was.

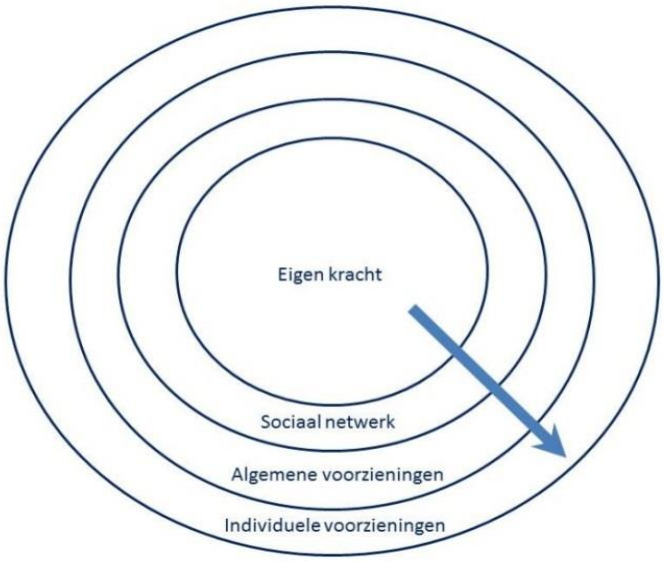

Figuur 2 Verantwoordelijkheidscirkel

1.7 Inhoud van het gebiedsplan

Het gebiedsplan bevat de volgende elementen;

- Hoofdstuk 2: Typering van Moerdijk: een beschrijving van de sociale structuur, verbanden en ontmoetingsplekken van Moerdijk.
- Hoofdstuk 3: Feiten en cijfers: beschrijving van de feiten en cijfers die relevant zijn voor de leefbaarheid van Moerdijk.
- Hoofdstuk 4: Visie en missie: welke (ruimtelijke) opgaven zijn er, wie zijn de bewoners, wat willen zij zijn en wat willen zij bereiken.
- Hoofdstuk 4: Uitdagingen voor Moerdijk: de uitdagingen die Moerdijk voor zichzelf ziet.
- Hoofdstuk 5: Dynamische uitvoeringsagenda met afspraken over het uitvoeren van concrete acties.
- Hoofdstuk 6: Vervolgproces: organisatie en middelen van de uitvoering.

2 TYPERING MOERDIJK

2.1 Trots op…

Waar zijn de mensen trots op in Moerdijk? Door deze vraag te beantwoorden, wordt ook duidelijk wat men graag wil behouden in de kern. Deze vraag is niet alleen door de inwoners beantwoord maar ook door de partners. Er blijkt veel om trots op te zijn in Moerdijk; er blijkt veel goed te gaan. Men is vooral trots op het sociale aspect in Moerdijk: het saamhorigheidsgevoel, de verbondenheid en het feit dat men elkaar nog kent. Ook het verenigingsleven wordt in grote mate gewaardeerd.

2.2 De verbanden

Moerdijk is een dorp waar men elkaar graag in het kader van verschillende verenigingen en activiteiten ontmoet. Bewoners die recent verhuisd zijn naar Moerdijk worden dan ook uitgenodigd om deel te nemen aan het verenigingsleven. Door actieve en betrokken deelname aan het verenigingsleven en de door de verenigingen georganiseerde evenementen van het dorp, ontstaat een band met de andere bewoners. Moerdijk kent een diversiteit aan verenigingen, zoals voetbal (VV TPO), tennis en toneel. De voetbalvereniging is in 2011 een samenwerking aangegaan met de voetbalvereniging VOV uit Langeweg. de jeugdafdelingen zijn in het seizoen 2011-2012 samen gegaan, dit als gevolg van een teruglopend jeugdledenaantal. Tevens worden verschillende jaarlijkse evenementen georganiseerd, zoals de Kerstmarkt en het carnaval. Ook de stichting Sociaal Kultureel Werk (SKW) draagt hier aan bij met onder andere een Halloweenviering en een Paasactiviteit. Een ander druk bezocht evenement is het Moerdijks Oldtimer Festival.

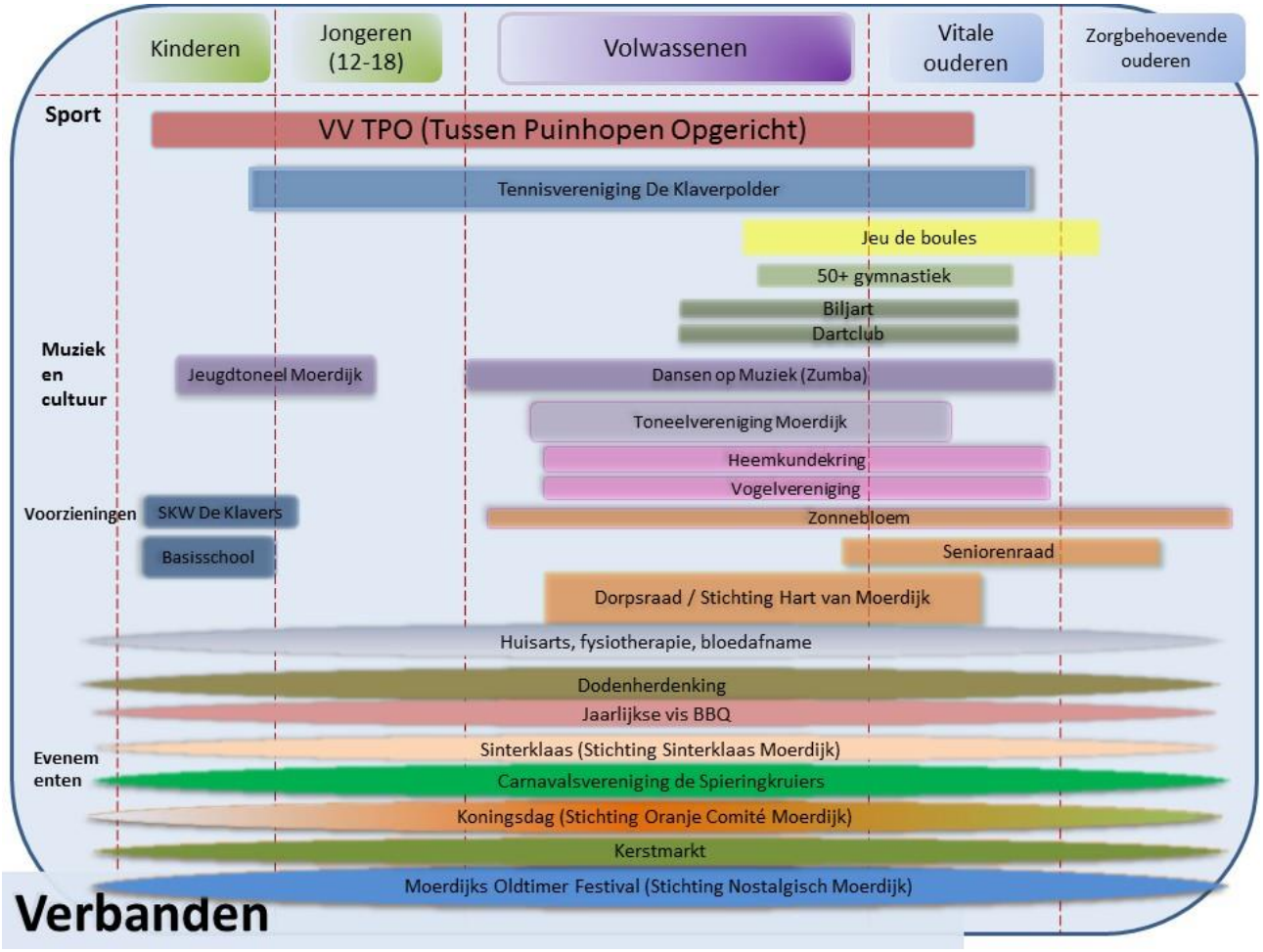

2.3 De ontmoetingsplekken

Qua fysieke ontmoetingsplekken is er een centrale plek in Moerdijk. Bewoners gaven aan dat het multifunctionele centrum de Ankerkuil een plek is waar men elkaar met regelmaat tegenkomt bij de verschillende activiteiten. Er vinden regelmatig vrijetijdsactiviteiten (biljarten, kaarten en bingo) plaats, de (jeugd)toneelvereniging komt hier regelmatig bij elkaar en ook kan men hier terecht voor medische zorg (o.a. huisarts en fysiotherapie).

Andere ontmoetingsplekken in het dorp Moerdijk zijn De Blokhut (sociale ontmoetingsplaats, ook belangrijk voor verenigingen), VV TPO, café de Put (biljarten en darten) en het trapveldje aan de Julianastraat. Verder ontmoeten mensen met jonge kinderen elkaar op de basisschool de Klaverhoek.

De Rooms-katholieke Stephanuskerk in het centrum van Moerdijk was in het verleden eveneens een ontmoetingsplek. Deze kerk is echter in 2013 gesloten.

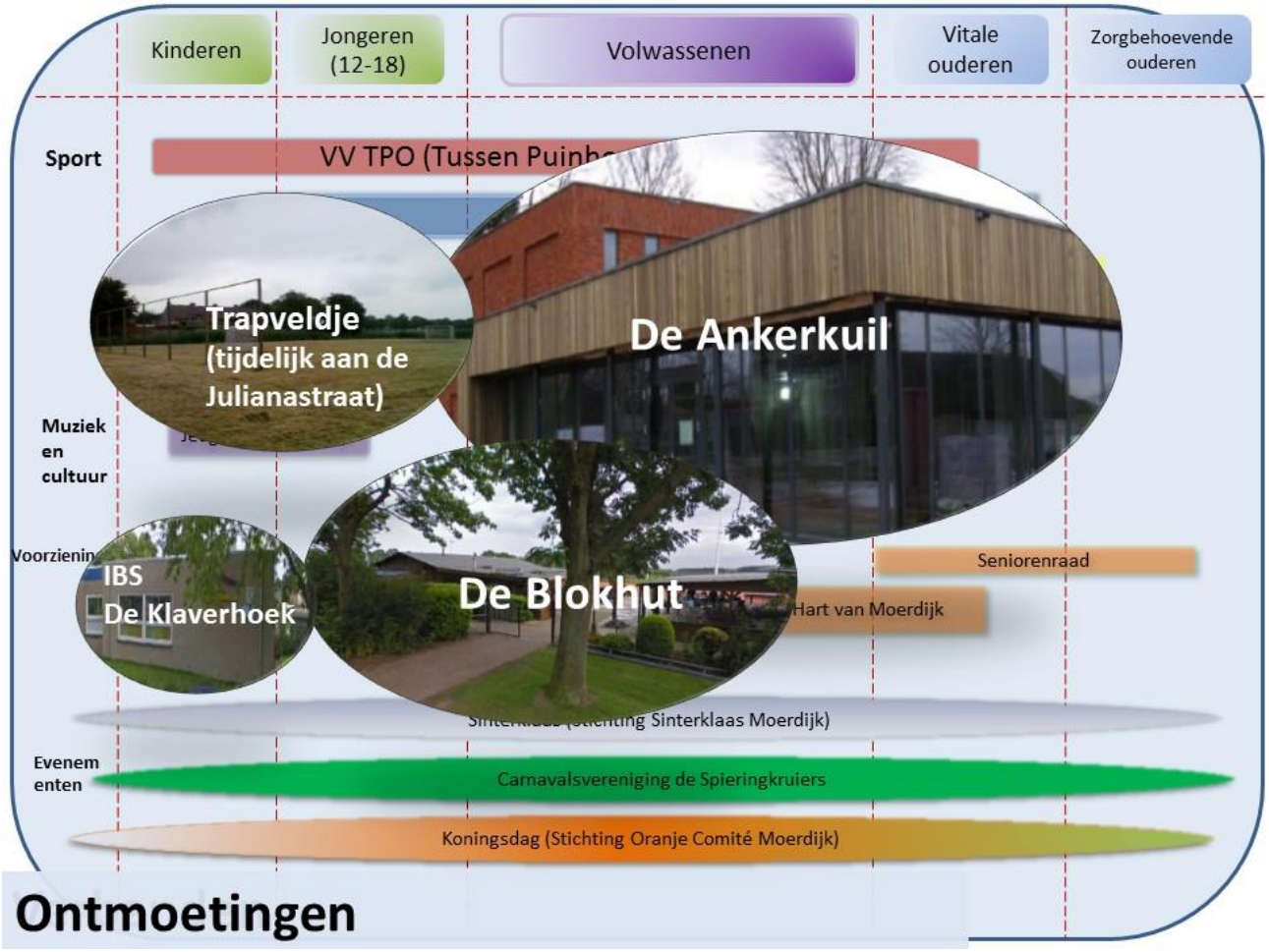
Kinderen
Jongeren (12-18)
Volwassenen
Vitale ouderen
Zorgbehoevende ouderen
Sport
VV TPO (Tussen Puinh
Trapveldje (tijdelijk aan de Julianastraat)
De Ankerkuil
Muziek en cultuur
Voorzienin
IBS De Klaverhoek
De Blokhut
Seniorenraad
Hart van Moerdijk
Sinterklaas (Stichting Sinterklaas Moerdijk)
Evenem enten
Carnavalsvereniging de Spieringkruiers
Koningsdag (Stichting Oranje Comité Moerdijk)
Ontmoetingen

3 FEITEN EN CIJFERS

3.1 Inleiding

Om een volledig beeld te krijgen van Moerdijk zijn de beschikbare feiten en cijfers over de kern in beeld gebracht. Dit hoofdstuk gaat in op de meest relevante gegevens die van invloed zijn op de ambities en uitdagingen. Aanvullende tabellen zijn te vinden in bijlage 2.

3.2 Ligging en geschiedenis

Uit oude documenten blijkt dat Moerdijk reeds in 967 bestond, zij het onder de naam Sprangblok. Moerdijk was reeds vóór de grote vloed van 1380 bedijkt. Voor de grote Sint Elisabethsvloed van 1421, die onder meer leidde tot het ontstaan van de Biesbosch, hoorde Moerdijk tot het graafschap Strijen. Dat lag van de Donge tot over het Hollands Diep, dat toen nog niet bestond maar dat van de Sint Elisabethsvloed is overgebleven. Een deel van Strijen werd in 1361 afgescheiden als de heerlijkheid Niervaart. De grens daarvan is nog altijd de scheiding tussen de voormalige gemeenten Zwaluwe en Klundert (dat vroeger Niervaart heette). De naam Moerdijk herinnert aan het feit dat het gebied vroeger in een veenstreek lag. Het veen werd overigens niet alleen als brandstof gebruikt, maar er werd ook zout uit gewonnen. Het veen was namelijk zouthoudend vanwege de ligging aan zeewater. Door regelmatige overstromingen bleef er zout water achter, dat in het moer trok. Het zout werd gewonnen door de as van het verbrande veen met zeewater te vermengen en weer in te dampen. De overstromingen in de 15e eeuw maakten een einde aan de zoutwinning, omdat het gebied daardoor met een dikke laag klei werd overdekt.

Omstreeks 1650 was er reeds een dorpshaven aanwezig. In deze periode is het veerhuis gebouwd en is een sluis aangelegd als verbinding tussen de haven en de Vliet. Deze sluis is nu nog redelijk intact maar inmiddels aan beide zijden afgedicht. Moerdijk was aanvankelijk voornamelijk een veerhaventje met veerhuis, en enkele tientallen huizen. De mensen leefden onder meer van de visserij.

In het dorp ontwikkelde zich vrij veel industrie; een meelfabriek later zeepfabriek, een koekfabriek (van Schriek) en een grote scheepswerf. In 1858 is de haven verbreed en veer- en vissershaven geworden. Aan beide zijden van de haven was een spoorstation aanwezig.

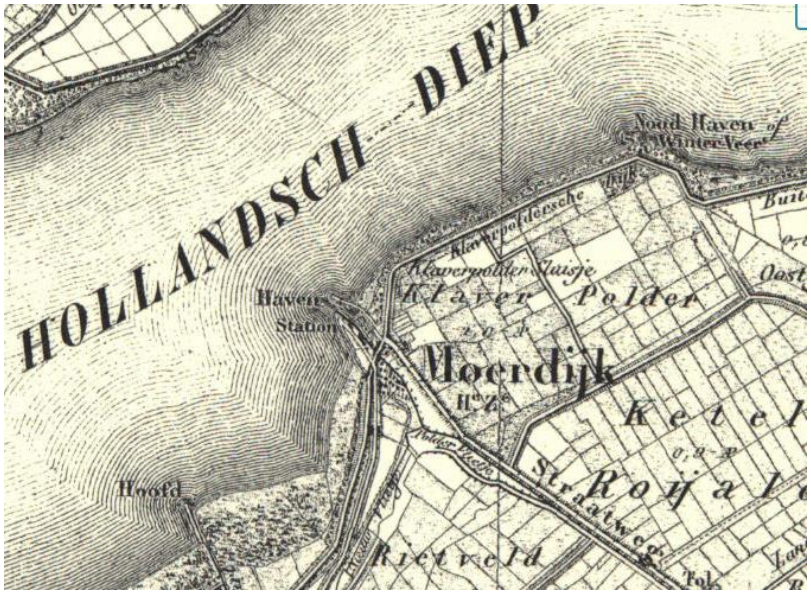

Figuur 3 Uitsnede historische kaart 1858 (www.topotijdreis.nl)

Tot de opening van de Moerdijk(verkeers)brug in 1936 was de haven van Moerdijk een van de belangrijkste schakels tussen Noord- en Zuid-Nederland. Er liep een Postbaan van Antwerpen naar Moerdijk en van Breda naar Moerdijk. Van hieruit voeren sinds 1928, toen de Staat de veerdienst overnam, de voor die tijd moderne veerboten ‘Moerdijk’, ‘Willemsdorp’ en ‘Dordrecht’ heen en weer over het Hollands Diep. Veerboten waren er overigens al eerder, zeker al sinds begin 18e eeuw. Het eerste officiële veer kwam in 1821 in gebruik, vanaf 1822 was dat een stoompont, de Schollevaer.

De opening van de verkeersbrug was de doodsteek voor de haven, omdat nu ook de automobilisten in het vervolg Moerdijk meden.

Het dorp Moerdijk is in de tweede Wereldoorlog fors getroffen. In 1944 lag het dorp aan de frontlinie. Vele woningen werden gesloopt om een vrij schootsveld te verschaffen. Op 29 september 1944 werd Moerdijk gebombardeerd. Daarbij werd 55% van het dorp geheel en 35% zwaar vernield. Op 9 november 1944 is Moerdijk bevrijd.

De Watersnoodramp van 1953 richtte eveneens grote schade aan. De Deltawerken zorgden ervoor dat de Moerdijker visserij grotendeels verdween. Door dit alles dateert de bebouwing van het dorp voor een belangrijk deel uit de jaren 50 van de 20e eeuw. Later zijn nog enkele woonwijkjes bijgebouwd.

Ontwikkelingen als de HSL, het industrie- en havengebied en de aanleg van Logistiek Park Moerdijk hebben ertoe geleid dat 170 woningen in Moerdijk zijn gesloopt.

Industrie

Moerdijk is, naast de bruggen, ook landelijk bekend van het grote Industrieterrein Moerdijk (netto-oppervlakte 1.185 hectare). Begin jaren zestig liep door de mechanisatie de werkgelegenheid in de landbouw terug. Men wilde nieuwe werkgelegenheid creëren door industrialisatie. Industrieterrein Moerdijk is aangelegd sinds 1970. Het terrein is primair bestemd voor de zogeheten ‘zware industrie’, waaronder chemie-industrie. Het was in eerste instantie bedoeld voor Shell, die er in de jaren zeventig een ethyleenoxidefabriek, een naaldcokesfabriek, een naftakraker en de eerste MSPO-fabriek bouwde.

Herindeling

Het dorp Moerdijk was vóór 1997 verdeeld over twee gemeenten. Het westelijk deel behoorde toe aan de gemeente Klundert en het oostelijk deel behoorde toe aan de gemeente Hooge en Lage Zwaluwe. Bij de gemeentelijke herindeling in 1997 is het dorp Moerdijk samen met de gemeenten Klundert, Standdaarbuiten, Willemstad en Fijnaart, bij de gemeente Zevenbergen gevoegd. Deze wijzigde in 1998 zijn naam in Gemeente Moerdijk.

3.3 Inwoners

Het dorp Moerdijk telt ongeveer 1150 inwoners. In de leeftijdsverdeling anno 2015 valt op dat in Moerdijk relatief gezien veel mensen wonen tussen de 40 en 60 jaar oud, namelijk 53%. In vergelijking met de andere kernen van de gemeente Moerdijk heeft de kern Moerdijk een bovengemiddeld aandeel van 65 plussers en juist een lager aandeel 50-minners.

De verwachting voor de gehele gemeente Moerdijk is dat de groei van het aantal inwoners afneemt. Dit betekent niet direct dat Moerdijk gaat krimpen. Er zal, net als in de rest van Nederland, een afname in het aandeel jongeren van de bevolking zijn en de vergrijzing zal toenemen.

Tevredenheid en betrokkenheid

Uit het woningbehoefteonderzoek 2015 (totale respons op de uitgezette enquête binnen de kern Moerdijk bedroeg 31%) blijkt dat de inwoners van Moerdijk gematigd tevreden zijn over hun kern. Moerdijk scoort in verhouding tot de andere kernen beneden gemiddeld.

In Moerdijk geeft de meerderheid (65%) van de huishoudens aan dat de mensen in deze buurt op een prettige manier met elkaar om gaan. Daarnaast geeft 6% van de bewoners aan te willen verhuizen als dit zou kunnen, wat de (gedeeld) beste score is van alle woonkernen. Verder geeft 62% van de huishoudens aan dat zij zich thuis voelen bij mensen in de buurt.

Wat betreft de aanwezige groenvoorzieningen is men minder te spreken in Moerdijk. De aanwezigheid van perken, plantsoenen en parken (45%) en het onderhoud hiervan (36%) scoren relatief laag in het dorp. Ook

het onderhoud van wegen, paden en pleintjes en het schoonhouden van de hele buurt scoort niet hoog ten opzichte van de overige kernen.

De inwoners van het dorp Moerdijk geven hun huidige woning gemiddeld een ruime 7, het laagste cijfer in heel Moerdijk. Dit komt voornamelijk door het rapportcijfer van huurders met een 6,4. Kopers geven de eigen woning een 7,8. De woonomgeving en leefbaarheid wordt beoordeeld met een 7,2. De veiligheid in het dorp met een 7,1. Beide uitkomsten zitten op het gemiddelde van het algehele beeld in de gemeente.

Men is in Moerdijk gematigd tevreden over de bestaande voorzieningen. Slechts de ontmoetingsplek voor ouderen scoort het hoogst in de gemeente Moerdijk. Het basisonderwijs en de peuterspeelzaal/kinderopvang zijn de slechtst scorende categorieën in de hele gemeente. Ook scoren dagelijkse boodschappen, een ontmoetingsplek voor jongeren en de horecagelegenheden erg laag in relatie tot de overige kernen in de gemeente Moerdijk.

3.4 Wonen

Moerdijk telt 490 woningen. De gemiddelde woningwaarde ligt op € 197.000 wat lager is dan het landelijke gemiddelde (bron: CBS Statline, 2012). 65% van de woningen zijn koopwoningen.

Aandacht voor het verbeteren van de leefbaarheid van het dorp Moerdijk kan niet zonder aandacht voor de huurders en de huurwoningen. 35% van de woningen zijn immers huurwoningen. Vanuit die gedachte hebben gemeente Moerdijk en de woningbouwcorporaties Woonkwartier en Goed Wonen een overeenkomst gesloten om samen met de inwoners aan de slag gaan en zo te komen tot een succesvolle aanpak.

Voor zowel de gemeente als de corporaties is duidelijk dat er sprake moet zijn van een gezamenlijke aanpak. Het doel is een leefbaar en vitale kern Moerdijk, met inwoners die er graag wonen. Samen met bewoners worden activiteiten op het gebied van vastgoed afgestemd, zoals het toewijzingsbeleid van huurwoningen. De corporaties betrekken bewoners bij de reeds ingezette koers ten aanzien van beheer en de kwaliteit van het woningbezit in de kern Moerdijk. Kortom, afstemming van activiteiten die belangrijk zijn voor de huidige én toekomstige huurders in het dorp en daarmee voor de leefbaarheid van Moerdijk.

Moerdijkregeling

Een van de maatregelen om het vertrouwen van de inwoners in de toekomst van het dorp Moerdijk te herstellen vormt de Moerdijkregeling. De Moerdijkregeling is een garantieregeling voor huizenbezitters in het dorp Moerdijk. Zij krijgen een verkoopgarantie gebaseerd op 95% van de waarde van hun huis op 1 januari 2013. Deze regeling is vooral een vangnet voor woningen die op de gewone woningmarkt niet worden verkocht. De regeling is bedoeld voor huidige en toekomstige huizenbezitters in het dorp Moerdijk. De invulling van de regeling is in samenspraak met vertegenwoordigers van Kernwaarde Moerdijk en Hart van Moerdijk tot stand gekomen. Eigenaren van particuliere woningen en woningen met 'onlosmakelijk verbonden kleinschalige bedrijvigheid' komen in aanmerking voor de Moerdijkregeling. Vakantiewoningen, bedrijven en bouwkavels vallen niet binnen de regeling. Het gaat om woningen in de bebouwde kom van het dorp Moerdijk, niet in het buitengebied.

Daarnaast biedt de Moerdijkregeling de mogelijkheid invloed uit te oefenen op aan te trekken nieuwe inwoners voor de kern Moerdijk. De regeling is nadrukkelijk een 'blijf-regeling' en geen 'vertrek-regeling'. Als gevolg van de Moerdijkregeling is er een toenemende instroom van starters en jonge gezinnen die zich in het dorp vestigen.

Resumerend dient de Moerdijkregeling de volgende doelen:

- Het bieden van financiële zekerheid door het creëren van een vangnet voor de verkoopbaarheid van de woningen.
- Het voorkomen/beperken van wegtrekken van inwoners en het aantrekken van nieuwe bewoners.
- Het hebben van invloed op nieuwe inwoners en de sociale structuur.

Visie Woningmarkt 2030 (2013)

In Moerdijk zijn de woningcorporaties Woonkwartier en Goed Wonen actief. In hun meest recente woonvisie voorzien zij voor Moerdijk geen grote verandering. De wensportefeuille van de woningcorporatie lijkt redelijk in evenwicht. Volgens Woonkwartier is Moerdijk een (kleine) kern die vanwege de kwetsbaarheid vraagt om nadere analyse en goede afstemming met andere partijen. Actiepunten in de Woonvisie voor de kern Moerdijk zijn onder meer:

- Nader onderzoek / planvorming herstructurering bestaande voorraad;
- Nieuwbouwontwikkeling Ankerkuil;
- Verkoop gelabelde huurwoningen;
- Monitoren (bevolkings)ontwikkelingen (aanvullende nader onderzoek) en de gevolgen voor de wensportefeuille. Actueel: vergrijzing, scheiden wonen en zorg.

3.5 Bedrijvigheid

Zeehaven en Industrieterrein Moerdijk

Het Industrial Park is het grootste deelgebied van het bedrijventerrein. Het is ontwikkeld voor chemische en zware industriële bedrijvigheid. Daar zijn onder andere Basell, Shell en Dr. Kolb gevestigd. Ook heeft Moerdijk een grote zeehaven, Seaport Moerdijk, waar zeeschepen met een diepgang tot 8.40 meter kunnen binnenvaren.

Logistiek Park Moerdijk

Zoals in paragraaf 1.1 is aangegeven speelt in de directe nabijheid de ontwikkeling van het Logistiek Park Moerdijk. De plannen behelzen een ontwikkeling van 142,2 hectare netto uitgeefbaar logistiek terrein.

3.6 Voorzieningen en bedrijvigheid

In het dorp Moerdijk zijn diverse basisvoorzieningen aanwezig, zoals basisonderwijs, buitenschoolse opvang, binnen- en buitensportfaciliteiten en een ruimte met een openbare ontmoetingsfunctie en enkele medische voorzieningen (MFC de Ankerkuil). Daarnaast zijn er ook de nodige winkels aanwezig in de kern van het dorp. Voor niet-dagelijkse voorzieningen en grootschalige accommodaties wijken inwoners veelal uit naar Zevenbergen, de grootste kern van de gemeente Moerdijk.

In het woningbehoefteonderzoek komt naar voren dat de inwoners redelijk tevreden zijn over het openbaar vervoer in Moerdijk. Het minst tevreden zijn de bewoners over de voorzieningen voor dagelijkse boodschappen en overige winkels. Ook een ontmoetings- en speelplek voor jongeren scoort laag in Moerdijk. De ontmoetingsplekken voor ouderen scoort daarentegen relatief hoog ten opzichte van de overige kernen in de gemeente.

MFC Ankerkuil

Op 9 mei 2015 is de nieuwe Ankerkuil in Moerdijk geopend. De realisatie van de nieuwe Ankerkuil, dat in opdracht van Brabantse Waard (nu Woonkwartier) en de gemeente is gebouwd, was een belangrijke stap in het leefbaarder maken van het dorp Moerdijk. Het is één van de acties uit het maatregelenpakket die het dorp weer nieuwe glans geven. Inwoners en verenigingen waren nauw betrokken bij het ontwerp van het nieuwe multifunctionele centrum.

In de Ankerkuil hebben diverse verenigingen hun onderkomen. Ook is er een aantal medische voorzieningen, waaronder huisartsen, een fysiotherapeut en een cesartherapeute.

Basisschool de Klaverhoek

De Klaverhoek is een interconfessionele basisschool, waar zowel katholieke als protestants-christelijke gezinnen zich moeten kunnen herkennen. De kwaliteit van de school is door de onderwijsinspectie als voldoende beschouwd[2]. De CITO score ligt afgelopen drie jaar boven het gemiddelde[3].

In het gebouw van de Klaverhoek zit ook de buitenschoolse opvang 't Klavertje[4]. De buitenschoolse opvang is geen verlengstuk van school, maar vrije tijd waarin kinderen van 4 tot 13 jaar zelf kunnen en mogen kiezen wat ze doen. Hier worden de meest uiteenlopende activiteiten in de openlucht georganiseerd zoals: hutten bouwen, speurtochten of een spetterend waterfeest. Twee keer per week is hier ook voorschoolse opvang aanwezig, waar peuters vanaf twee jaar samen met kleuters activiteiten doen. Momenteel zijn de plannen voor de ontwikkeling van een Integraal Kind Centrum onderwerp van gesprek in (de gemeente) Moerdijk.

3.7 Dorps- en verenigingsleven

Het dorp Moerdijk kent een levendig dorps- en verenigingsleven, waarin een groot deel van de Moerdijkers actief is. Naast diverse sportverenigingen (voetbal, tennis, biljart, darts, jeu de boules, vissen) is er bijvoorbeeld ook een (jeugd)toneelvereniging, carnavalsvereniging, seniorenraad, buurtvereniging, SKW 'de Klavers' en een oranjecomité. Vanuit deze verenigingen worden regelmatig activiteiten georganiseerd.

Moerdijk kent diverse evenementen. Een voorbeeld van een druk bezocht jaarlijks terugkerend evenement vormt het Oldtimer festival in het laatste weekend van augustus (georganiseerd door een zelfstandige Stichting), waarbij er gedurende twee dagen rondvaarten, demonstraties, oldtimer toerritten, tentoonstellingen en diverse live muziekoptredens plaatsvinden.

De burgerenquête bevestigt dit beeld, 42% van de bewoners is actief betrokken bij het verenigingsleven. Dat is het op een na hoogste percentage van de gehele gemeente Moerdijk. Daarnaast is 21% van alle bewoners actief geweest om de buurt te verbeteren, een gemiddeld percentage in vergelijking met andere kernen.

[2] http://www.onderwijsinspectie.nl/zoek-en-vergelijk/sector/po/id/2581
[3] http://www.scholenkeuze.nl/basisonderwijs/zoek/noord-brabant/moerdijk/bs-de-klaverhoek.html
[4] Momenteel worden de kinderen met de taxi naar de locatie in Zevenbergschen Hoek gebracht. Er is onvoldoende animo om de locatie in Moerdijk draaiende te houden.

4 UITDAGINGEN

4.1 Inleiding

Bij de andere gebiedsplannen in de gemeente Moerdijk wordt er tijdens de eerste bijeenkomst onder andere gewerkt aan het opstellen van een zogenaamde 'visie' voor de betreffende kern en hoe de geformuleerde doelen bereikt kunnen worden:

- Een visie is een algemene voorstelling van de toekomst van een organisatie of een gebied. Het geeft aan waarvoor betrokkenen bij de organisatie of het gebied gaan, wat hun toekomstdroom is. Omdat een visie over zaken gaat die ook in een verre toekomst kunnen plaatsvinden, kan een visie na verloop van tijd worden bijgesteld.

De visie voor het dorp Moerdijk is als volgt verwoord:

VISIE

Een kern waar het voor zowel jong als oud prettig is om te wonen en te leven

Hoe wordt dat bereikt?

- Samenwerking & regelmatig overleg tussen overheid, instanties & bewoners op basis van gelijkwaardigheid.
- Aantrekken en behouden van nieuwe (jongere) inwoners
- Koesteren van saamhorigheid en betrokkenheid
- Investeren in leefbaarheidsprojecten
- Optimaal onderhouden van de woonomgeving.

4.2 Uitdagingen

De vorige hoofdstukken geven aan waar Moerdijk nu staat en welke ontwikkelingen de komende jaren zijn te verwachten. Wat is naast de al eerder uitgevoerde maatregelen nog meer nodig om de leefbaarheid van het dorp verder te verbeteren? Met deze achtergrondkennis is bij bewoners en sleutelfiguren geïnventariseerd wat de uitdagingen voor Moerdijk zijn. Dit heeft geresulteerd in een uitvoeringsagenda dat in het volgende hoofdstuk aan bod komt.

5 DYNAMISCHE UITVOERINGSAGENDA

5.1 Inleiding

Tijdens de bijeenkomsten (dorpsavonden en dorpstafels) is hard gewerkt aan de acties die nodig zijn om de leefbaarheid van Moerdijk te behouden en te versterken. Dit hoofdstuk gaat in op wat we samen willen bereiken, de uitgangspunten (wanneer relevant) en hoe we dat gaan doen. Dit is geen definitieve lijst, waar niets meer aan kan worden toegevoegd. Deze lijst is een overzicht van de onderwerpen waar we samen nu mee aan de slag gaan. Met dit gebiedsplan wordt een nieuwe manier van samenwerken in gang gezet. Naast deze acties kunnen ook nieuwe dingen aan de lijst worden toegevoegd als daar bij één van de betrokken partijen behoefte aan is. De uitvoering van de plannen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Zowel van de inwoners, als van de gemeente als van de andere betrokken partijen. We hebben elkaar nodig, het is een voorwaarde om tot uitvoering te kunnen komen.

De onderstaande plannen zijn het gezamenlijke antwoord op de vraag: ‘wat is er nodig om de leefbaarheid van het dorp Moerdijk verder te verbeteren’?. Voor een deel van de plannen is het geld al beschikbaar. Voor een deel van de plannen is daarbij de bijdrage vanuit de ontwikkeling van het Logistiek Park Moerdijk van belang. Voor die plannen ligt de bevoegdheid om een besluit te nemen over het geld voor de uitvoering bij de gemeenteraad.

In bijlage 3 is een planning opgenomen voor de uitvoering van deze plannen.

5.2 Een goede en gezonde basisschool IBS De Klaverhoek

5.2.1 Aanleiding

De basisschool heeft een belangrijke sociale functie in het dorp. De school is daarnaast belangrijk voor de aantrekkelijkheid van het dorp als woonplaats. De basisschool De Klaverhoek heeft momenteel 62 leerlingen. Ontwikkelingen in het dorp, waaronder de Moerdijkregeling, leiden mogelijk tot een tijdelijke afname van het aantal leerlingen door het vertrek van gezinnen met kinderen. Daarmee komt de kwaliteit van het onderwijs mogelijk tijdelijk onder druk te staan. De woningmarkt heeft in het dorp meerdere jaren stil gelegen en de Moerdijkregeling biedt gezinnen met een verhuiswens nu de kans om daar invulling aan te geven. Vooral in de eerste twee jaar na invoering van de Moerdijkregeling zou dit kunnen gebeuren. Op iets langere termijn heeft de Moerdijkregeling naar verwachting juist een positief effect op het draagvlak van de school. De Moerdijkregeling heeft onder andere als doel om de ‘sociale structuur’ van het dorp Moerdijk te versterken. Anders gezegd, jongeren (starters) te binden aan het dorp en jonge gezinnen aan te trekken. Dat moet op den duur leiden tot meer draagvlak voor voorzieningen, waaronder bijvoorbeeld meer kinderen voor de basisschool.

5.2.2 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen?

Het doel is het behoud van een goede en gezonde basisschool. IBS de Klaverhoek valt als basisschool onder de Stichting de Waarden. Een stichting waarin 20 scholen samenwerken om tot goed onderwijs te komen. Deze stichting is in eerste instantie verantwoordelijk voor het op peil houden van de kwaliteit van het onderwijs. De gemeente heeft geen directe rol (cq. kan geen directe rol spelen) in het behoud van de kwaliteit van het onderwijs. Wel ontstaat er een directe betrokkenheid van de gemeente op het moment dat de uitvoering van de Moerdijkregeling zorgt voor een tijdelijke teruggang van het aantal leerlingen. Op basis van een in april opgesteld plan van aanpak gaan partijen (gemeente, IBS De Klaverhoek en Stichting De Waarden) in overleg over eventuele maatregelen die noodzakelijk zijn.

5.3 Een centraal plein voor iedereen (RK-kerk)

5.3.1 Aanleiding

Op 18 januari 2010 is er een startovereenkomst gesloten tussen de corporatie Brabantse Waard (nu Woonkwartier) en de gemeente om de haalbaarheid te onderzoeken van de herontwikkeling van de kerklocatie. Op 6 mei 2010 heeft de Stichting Cuypersgenootschap de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap verzocht om de Rk-Kerk aan te wijzen als Rijksmonument. Dit om te verhinderen dat de kerk gesloopt kan worden. Het Rijk besloot in april 2012 om het verzoek van het Cuypersgenootschap af te wijzen. Het Cuypersgenootschap had vervolgens haar zinnen gezet op de aanwijzing van de kerk als gemeentelijk monument (oktober 2012). Het besluit van de gemeente dat in augustus 2013 hierop is genomen (de kerk wordt geen gemeentelijk monument, de kerktoren wel) stond open voor bezwaar, beroep en hoger beroep. Dit zou weer aanzienlijke vertraging betekenen in de procedures om te komen tot de herontwikkeling van het gebied. Met als doel een nog jarenlang voortslepend juridisch traject te voorkomen, zijn de eigenaar van de kerk, Cuypersgenootschap en gemeente in mei 2014 met elkaar in overleg getreden. Dit heeft geleid tot de ondertekening van een overeenkomst in maart 2015. De overeenkomst gaf Cuypersgenootschap de mogelijkheid om uiterlijk op 15 mei 2015 een haalbaar plan te presenteren. Als dat het geval zou zijn, en het dorp en de gemeenteraad zouden ermee instemmen, dan zou het behoud van de kerk het uitgangspunt zijn. Het Cuypersgenootschap is hier niet in geslaagd. Het Cuypersgenootschap heeft het bezwaar tegen de sloop van de kerk gestaakt.

Bij de avonden over het gebiedsplan is door de deelnemers de wens op tafel gebracht om dit deel van het dorp in te richten als een centraal plein voor iedereen. Een gebied om elkaar te ontmoeten.

5.3.2 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen?

Het doel om een centraal plein te maken in het dorp. Een ontmoetingsplaats voor iedereen, waaronder de jeugd. Een dorpshart waarop verschillende functies worden ondergebracht. Onderdeel van het project is ook om de Steenweg ter hoogte van dit nieuwe dorpshart verkeersveiliger te maken en een meer aangenaam 'verblijfsklimaat' te geven. Direct grenzend aan dit gebied is in 2015 al de Nieuwe Ankerkuil geopend. Het nieuwe gemeenschapshuis waar veel verenigingen hun thuis hebben, maar ook de medische diensten. De Nieuwe Ankerkuil is ook de plaats waar bijeenkomsten worden gehouden, feesten worden gevierd en de centrale plaats voor de carnaval.

Er zijn door de dorpstafel globale schetsen voor de ontwikkeling van dit hele gebied gemaakt en voor de aanpassingen van dit deel van de Steenweg. Deze worden verder uitgewerkt in concrete ontwerpen.

Het terrein wordt ingericht als een centrale ontmoetingsplek. Het hart van het dorp. De eerste ideeën voor de inrichting: een speeltuin met pannakooi, een hardloopbaan waarop in de winter kan worden geschaatst en verschillende fitnesstoestellen. De beslissingsbevoegdheid over de financiering van dit project ligt bij de gemeenteraad.

5.4 Mooie dorpshaven

5.4.1 Aanleiding

In het dorp Moerdijk ligt een haven, momenteel grotendeels in gebruik voor de beroepsvaart. Het gebied heeft nu een weinig aantrekkelijke uitstraling. Een aantal percelen ligt braak en in de haven ligt nu een aantal schepen 'geparkeerd'. Het aan het havengebied grenzende natuurgebied 'De Appelzak' heeft wel een belangrijke recreatieve functie voor de inwoners. Eerder is al besloten om het gebied van de haven een kwaliteitsimpuls te geven.

5.4.2 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen?

De aanwezigheid van de haven in het dorp is één van de dingen die het dorp Moerdijk onderscheidend maakt ten opzichte van andere kernen. Het havengebied biedt kansen. Het havengebied moet een aantrekkelijke plek (uitloopgebied) zijn voor de inwoners van het dorp om te kunnen verblijven. En het havengebied moet het imago van het dorp als aantrekkelijk dorp om te wonen verder versterken. Maar het gebied heeft in de huidige vorm nog onvoldoende waarde voor het dorp. Het dorp en het havengebied zijn deels twee gescheiden werelden. De samenhang tussen dorp en dit gebied moet worden versterkt. Het gebied moet als verblijfsgebied een grotere waarde krijgen voor de inwoners. Het dorp Moerdijk kent van oudsher een sterke binding met het water. Moerdijk is van oudsher onder andere een vissersdorp. In het gebied zijn nog twee beroepsvissers aanwezig en is er een groothandel voor de verkoop van vis. Uitgangspunt is om met de inrichting de binding met het water nog verder te versterken. Hierbij wordt gedacht aan de terugkeer van de steiger in de haven (hetzij op een iets andere plek) in combinatie met het

creëren van een gescheiden deel aan de haven voor de recreatievaart. Een tweede wens is versteviging van de koppeling met natuurgebied de Appelzak en met het dorp. Het moet als geheel een recreatief uitloopgebied voor de inwoners van het dorp worden. In een latere fase wordt bezien of in dit gebied aanvullende woningbouw of aan watersport gekoppelde voorzieningen of commerciële functies haalbaar zijn.

Door de dorpstafel zijn schetsen gemaakt voor de ontwikkeling van de havenbak en het aangrenzende openbaar gebied. Deze dienen als basis voor de verdere planvorming. Deze worden verder uitgewerkt in concrete ontwerpen.

De inrichting gaat onder andere uit van de zaken:

- Vervanging van het gehele haveninventaris;
- Herindeling van de haven door onder andere de toevoeging van een kleinschalig gedeelte ten behoeve van de recreatievaart;
- Het mooier maken van de haven zelf door het plaatsen van bankjes, verlichting en beplanting. Hierdoor krijgt de haven een meer historische/culturele sfeer in plaats van de industriële sfeer die het nu heeft;
- Afmaken van de wandelroute van het havengebied, via de Appelzak, weer naar het dorp (aansluiting via de Julianastraat);
- Het gebied doet ook dienst als locatie voor het Oldtimerfestival. Ook daar wordt met de inrichting rekening mee gehouden;
- Verplaatsen van de nu aanwezige vrachtwagenparkeerplaats, waardoor er meer ruimte ontstaat en de verkeershinder op het noordelijk deel van de Steenweg afneemt;
- De plannen richten zich op de westkant van de haven, voor de oostkant van de haven is behoud van de bedrijvigheid uitgangspunt waarbij wel gepoogd wordt om deze zoveel als mogelijk uit het zicht te onttrekken middels de aanplant van groen;
- Voor de aangrenzende braakliggende percelen aan de westzijde wordt in een latere fase plannen ontwikkeld.

De beslissingsbevoegdheid over de financiering van dit project ligt bij de gemeenteraad.

5.5 Een aantrekkelijke openbare ruimte en aanpak verkeershinder

5.5.1 Aanleiding

Het sluipverkeer met name van- en op weg naar het haven en industriegebied is al jaren een probleem voor het dorp Moerdijk. Daarnaast is er op een aantal plaatsen de wens tot een kwaliteitsslag in het openbaar gebied. Met name voor de entree van het dorp vanaf het zuiden. De entree van het dorp is mede bepalend in de beeldvorming over het dorp.

5.5.2 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen?

Het doel is door de herinrichting van delen van het openbaar gebied de uitstraling van het dorp positief beïnvloeden en de hinder door het sluipverkeer te verminderen. Door de dorpstafel is een aantal plaatsen geïnventariseerd waar een kwaliteitsslag wenselijk is. Daarvoor zijn de eerste schetsen gemaakt. De dorpstafel heeft gekeken naar ingrepen in het openbaar gebied die tevens een oplossing bieden voor het sluipverkeer. De gemaakte schetsen zijn de basis voor de verdere planvorming. De schetsen worden verder uitgewerkt. Dit gebeurt niet enkel met de dorpstafel, maar ook met de direct omwonenden van de plaatsen waar de maatregelen worden getroffen. De fasering van de uitvoering van de maatregelen wordt zoveel mogelijk afgestemd op het regulier onderhoudsprogramma voor de openbare ruimte.

De ingrepen in het openbaar gebied richten zich op de volgende maatregelen:

- Afmaken vrij liggend fietspad zuidkant dorp Moerdijk;
- Grintweg, inrichting veilig verkeer;
- Aanleg voetpad Havendijk incl. inrichting terrein rondom de klokkenstoel;
- Herinrichting Steenweg tussen Havendijk en Kerk;
- Herinrichting Steenweg tussen spoorlijn en kruising JW Frisostraat.

Daarnaast wordt in 2016 de renovatie en herinrichting van de Julianastraat uitgevoerd en het Schapenpad (overgang Julianastraat – Appelzak) aangelegd.

5.6 Wonen in Moerdijk is zo gek nog niet

5.6.1 Aanleiding

De particuliere woningmarkt heeft in het dorp een aantal jaren stil gelegen. De Moerdijkregeling is één van de instrumenten om die weer op gang te brengen.

5.6.2 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen?

Het op gang brengen van de woningmarkt is geen doel op zich en de opgave is breder dan enkel de uitvoering van de Moerdijkregeling. Het uiteindelijke doel is om de mensen die in het dorp willen wonen, een passende woning te kunnen bieden. Daarbij gaat het niet enkel om de particuliere woningmarkt, maar ook om de huurwoningen van de woningbouwcorporaties.

Er gelden daarbij een vier uitgangspunten:

- Het Woningbehoefteonderzoek Moerdijk dat mede de vraag naar woningen in beeld brengt;
- Het huurbeleid van de corporaties, wettelijke kaders en de gegevens die zij hebben over de woningmarkt in het dorp;
- De kaders voor de uitvoering van de Moerdijkregeling;
- De overeenkomst tussen gemeente en Woonkwartier/Goed Wonen.

De acties van deze werkgroep richten zich op :

- Mede uitvoering van de Moerdijkregeling, met name in de ondersteuning bij de verkoop van de woningen bijvoorbeeld door;
  - Het organiseren van lokale 'Open Huizen' dagen (beschikbaar stellen van gastheren en gastvrouwen);
  - Het organiseren van activiteiten om nieuw inwoners aan te trekken via het Industrie- en Havenschap.
- Regelmatig evalueren van de werking van de Moerdijkregeling en op die basis adviseren over de uitvoering;
- Overleg met de woningbouwcorporaties over het huurwoningbeleid in het dorp en de uitvoering daarvan, bijvoorbeeld door specifieke aandacht te vragen voor onderwerpen als 'huurgewenning', 'verkoop huurwoningen' en 'vergoeding gepleegde investeringen' vanuit het belang van de Moerdijkse huurders. Dit om doorstroming binnen de huurders te verwezenlijken.
- Een belangrijk element is de pr campagne met als doel het dorp ‘op de kaart te zetten’ als dorp waar het goed wonen is. Buiten het dorp bestaat nog sterk het onjuiste beeld dat het dorp zal verdwijnen. Dat helpt het op gang brengen van de woningmarkt niet. De werkgroep heeft een belangrijke rol in de pr campagne voor het dorp. Daarbij worden de positieve aspecten van het dorp benadrukt en wordt tevens aandacht besteed aan de potentiële bedreigingen die mensen zien.

5.7 Goede fietsverbinding met Zevenbergen

5.7.1 Aanleiding

Momenteel wordt op de Koekoeksedijk gefietst. Deze dijk wordt ook gebruikt door gemotoriseerd verkeer. Deze combinatie van fiets- en gemotoriseerd verkeer voldoet niet aan het beginsel van ‘duurzaam veilig’. Ook is de verkeerssituatie door de vele bochten en begroeiing langs de dijk vaak onoverzichtelijk, waardoor het inhalen van fietsers onveilige situaties kan creëren.

5.7.2 Wat willen we bereiken en wat gaan we doen?

Het doel is door het aanleggen van een vrij liggend fietspad het fietsen tussen Moerdijk en Zevenbergen, zowel veiliger als recreatief aantrekkelijker te maken. Dit vrij liggend fietspad is tevens een onderdeel van een totaalplan voor fietsverbindingen in de Gemeente Moerdijk. Daarmee wordt de fietsverbinding tussen de verschillende kernen verbeterd.

In een vooronderzoek zijn vier tracés gekozen die geschikt zouden kunnen zijn voor een vrij liggend fietspad. Om tot een keuze te komen voor de definitieve route wordt verder onderzoek gedaan. Gemeente Moerdijk en een afvaardiging van de dorpstafel Moerdijk maken samen met Antea de afweging welke route zowel verkeers- als sociaal veilig is voor fietsers, recreatief aantrekkelijk is, financieel haalbaar is en binnen een acceptabele termijn aangelegd kan worden.

Binnen het dorp Moerdijk is een peiling geweest naar de voorkeur van de bewoners. De resultaten van deze peiling zijn input voor het uitwerken van de plannen. Het doel is om binnen een zo kort mogelijke termijn een veilig en recreatief aantrekkelijk fietspad aan te leggen tussen Moerdijk en Zevenbergen, waar door schooljeugd, woon-werk verkeer, recreatieve fietsers, et cetera gebruik van wordt gemaakt.

6 VERVOLG

6.1 Besluitvorming

Het gebiedsplan is voorgelegd aan de raad van bestuur van de Stichting Woonkwartier, het bestuur van Stichting Surplus en de gemeenteraad van Moerdijk. Zij nemen kennis van voorliggend gebiedsplan en nemen hier een standpunt over in. Ten aanzien van een aantal onderwerpen heeft gemeente een besluitvormende rol. Deze onderwerpen worden dan ook specifiek aan de gemeenteraad ter besluitvorming gelegd.

6.2 Organisatie en overleg

Het gebiedsplan is opgesteld aan de hand van dorpsavonden en -tafels. Nu het voorliggend gebiedsplan is opgeleverd, betekent dit niet het einde van de dorpsavonden en -tafels. Zoals eerder gezegd, vormt voorliggend gebiedsplan het begin. De dorpsavonden en -tafels worden voortgezet.

De dorpstafel

Het gebiedsplan en dan vooral de dynamische uitvoeringsagenda, gaat een centrale rol spelen bij het bewaken van de leefbaarheid in Moerdijk. Communicatie hierover vindt plaats aan de hand van de dorpstafel. De dorpstafel bestaat uit sleutelfiguren uit Moerdijk, vertegenwoordigers van de gemeente Moerdijk en vertegenwoordigers van de maatschappelijke partners. De samenstelling van de dorpstafel is niet statisch. Wanneer mensen hierbij betrokken willen zijn, zijn ze van harte welkom om mee te doen.

De dorpstafel komt ongeveer vier keer per jaar bij elkaar. Aan de hand van de uitvoeringsagenda zijn op dit moment werkgroepen gestart die zich met de acties bezig houden.

Vanuit de gemeente is een gebiedscoördinator betrokken voor de begeleiding van dit proces, die zorgt voor aansturing en afstemming van de dorpstafel en de acties. De gebiedscoördinator is het eerste aanspreekpunt voor vragen en acties betreffende het gebiedsplan.

Dorpsavonden

Eenmaal per jaar wordt de stand van zaken besproken op de dorpsavond, waarbij ook de betrokken bestuurders van de gemeente aanwezig zijn. De dorpsavonden zijn bedoeld om inwoners te betrekken bij de ontwikkelingen die ingezet worden vanuit de dorpstafel. Inwoners kunnen reageren op de opzet vanuit de dorpstafel en kunnen ideeën en suggesties aan de sleutelfiguren meegeven. Door op de hoogte te zijn van wat er speelt, kunnen inwoners ook zelf een actieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid van Moerdijk.

Nieuwe rol van de gemeente

De gemeenschap van Moerdijk heeft een sleutelrol in het bepalen van de doelstelling en uitvoeringsagenda van het gebiedsplan binnen de kaders die de gemeente en maatschappelijke partners hebben. De gemeente beseft dat haar rol en dus ook van haar medewerkers gaat veranderen. De gemeente Moerdijk ziet voor zichzelf in de toekomst een aanjagende en coördinerende rol weggelegd waarin overheidsparticipatie een belangrijke rol speelt: “Als gemeente willen we graag kennis en informatie delen, ruimte geven aan leefbaarheidsinitiatieven die door bewoners of andere partijen worden opgepakt. We willen deze initiatieven stimuleren waar nodig, door bijvoorbeeld partijen bij elkaar te brengen. Daarbij willen we ook dingen ‘halen’, vroegtijdig weten wat er speelt zodat we dit kunnen betrekken bij het stellen van de kaders en beleid. Als overheid willen we juist met de gebruikers van de ruimte in gesprek komen èn blijven. Waar mogelijk sluiten wij zoveel mogelijk aan bij wat er leeft bij de gebruikers.”

6.3 Communicatie

Naast de in jaarlijks te organiseren dorpstafel- en dorpsavondbijeenkomsten wordt actuele informatie verspreid via website en facebookpagina. Voor de (oudere) inwoners van Moerdijk wordt de informatie verschaft via 'Het Moerdijkse Klaverblaadje' om hen te blijven informeren/betrekken bij de uitvoering van het gebiedsplan.

6.4 Middelen

Gemeente en maatschappelijke partners hebben reguliere middelen beschikbaar voor onderhoud en investeringen in het dorp Moerdijk. Het gebiedsplan vormt de basis om deze middelen zo optimaal mogelijk ten behoeve van de leefbaarheid van het dorp Moerdijk in te zetten.

Voor de dorpshaven is reeds een krediet beschikbaar van 3,5 miljoen euro dat in het kader van dit gebiedsplan kan worden besteed.

Als het inpassingsplan LPM onherroepelijk wordt, dan valt een budget van 10,5 miljoen (pp 01.01.' 09) vrij om te investeren in de leefbaarheid van het dorp Moerdijk. Gekoppeld aan het gebiedsplan bepalen inwoners en gemeente gezamenlijk hoe de middelen kunnen worden ingezet. Uiteindelijk is de gemeenteraad beslissingsbevoegd.

De gemeente Moerdijk en Woonkwartier hebben gezamenlijk een leefbaarheidsfonds, genaamd "MoerdijkLeeft", opgezet (www.moerdijkleeft.nl). Dit fonds faciliteert activiteiten die de sociale samenhang en leefbaarheid in een dorp, wijk of kern in de gemeente Moerdijk bevorderen door materialen kosteloos uit te lenen.

In aanvulling op "Moerdijk Leeft" is er een apart uitvoeringsbudget om kleine initiatieven ten behoeve van leefbaarheid te faciliteren en in gang te zetten. Verder geeft de gemeente Moerdijk verenigingen en stichtingen de mogelijkheid om voor nieuwe initiatieven een eenmalige subsidie aan te vragen. Activiteiten gericht op verbetering van de leefbaarheid of sociale structuur kunnen hiervoor in aanmerking komen. Er is wel een aantal voorwaarden, meer informatie over de éénmalige subsidie van de gemeente Moerdijk is te vinden op www.moerdijik.nl/subsidie.

BIJLAGE 1 UITVOERINGSPROGRAMMA UIT DORPSPLAN MOERDIJK 2004

Thema	Acties
Woningbouw	• Woningbehoefte in beeld brengen • Aandacht compensatie HSL woningen • Bouw woningen
Beperken en voorkomen van water- en stankoverlast	Verbetering riolering Koning Haakonstraat, Kloosterstraat, Steenweg en Klaverstraat en realisatie bergbezinkbassin Koning Haakonstraat
Verbeteren leefomgeving	Reconstructie Koning Haakonstraat en Herinrichting Pastoor Lombartstraat
Verkeersonveilige situaties oplossen	Uitvoering duurzaam veilig 2de fase, realiseren oversteekplaats school en verbeteren bewegwijzering
Adequate afhandeling van klachten	Optimaliseren klachtafhandeling door gemeente en Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant
Voorzieningen voor jongeren	Ontmoetingsplaats binnen en buiten en organiseren activiteiten voor de jeugd
Cluster voorzieningen	Samen brengen van zoveel mogelijk voorzieningen op één plaats en maken dorpspunt
Maken toeristisch recreatieve invulling van de dorpshaven	Omvormen van de huidige dorpshaven naar een meer toeristisch, recreatieve functie. Inclusief verbinding haven, de Appelzak, de Julianastraat
Verbeteren bereikbaarheid OV	Proef Buurtbus voortzetten
Optimalisering communicatie burgers-gemeente	Jaarlijks kerncontactbijeenkomst in Moerdijk

BIJLAGE 2 FEITEN & CIJFERS TABELLEN

Leeftijd inwoners per woonkern

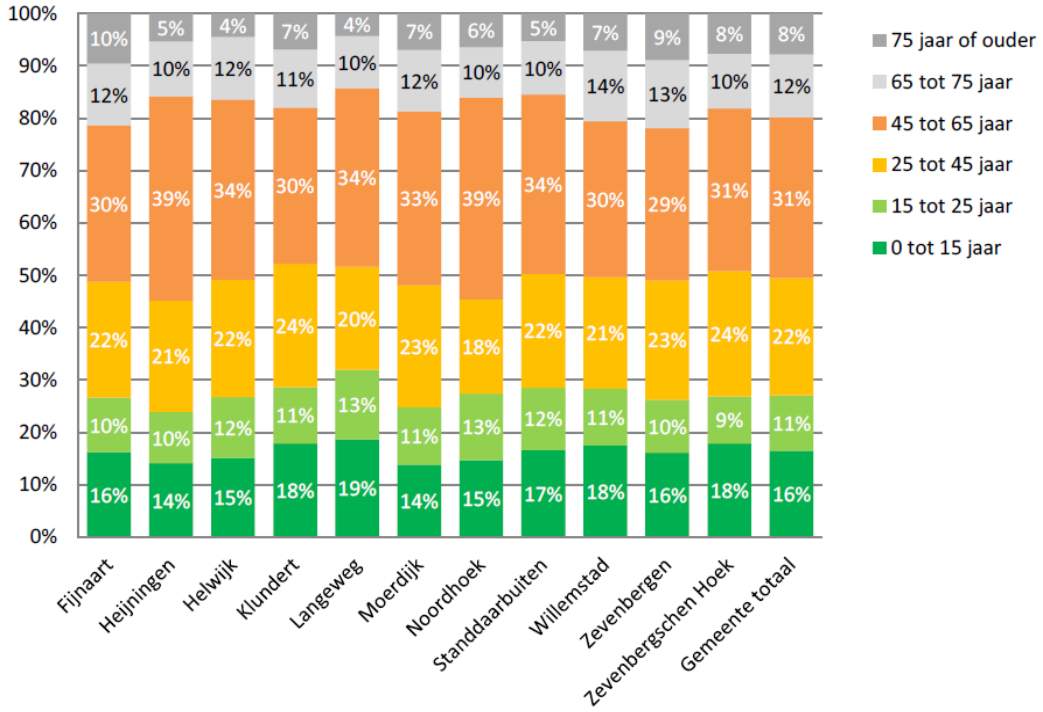

Bron: Woningbehoefteonderzoek 2015

Afstand tot voorzieningen

In km	Nederland	Moerdijk (gemeente)	Moerdijk (dorp)
Afstand tot huisarts	6,2	14,1	0,6
Afstand tot kinderdagverblijf	0,9	1,4	0,6
Basisonderwijs	0,6	0,7	0,6
Afstand tot restaurant	0,8	1,0	0,6
Afstand tot supermarkt	0,9	1,5	7,2
Afstand tot bibliotheek	1,7	1,7	6,5
Afstand tot bioscoop	7,0	16,4	15,3
Afstand tot zwembad	3,4	5,2	10,2
Afstand tot treinstation	5,0	6,5	5,5

Bron CBS Statline, 2012

BIJLAGE 3 OVERZICHT CONCRETE PLANNING

Werkgroepen	Acties	Wanneer
Basisschool	Overleg Basisschool / Stichting de Waarden / werkgroep en gemeente	Dec 2015
	Opstellen voorstel plan van aanpak door Basisschool / Stichting de Waarden / werkgroep	Dec 2015 / apr 2016
	Overleg Basisschool / Stichting de Waarden / werkgroep en gemeente	Mei 2016
RK-kerk	Haalbaarheidsonderzoek	nov 2015 - mei 2016
	Aanbesteding uitwerking ontwerp	jan 2016 - mei 2016
	uitwerken ontwerp	mei - dec 2016
	Onderhandelingen kerkbestuur	mei - dec 2016
	Uitspraak Raad van State mbt het LPM	dec. 2016
	Vaststellen totale kosten	jan - maart 2017
	Besluit college en Raad over toepassing geld	april 2017
	Bestemmingsplanprocedure	mei 2017 - mei 2018
	Aanbesteding van de werken en vergunningsverlening	jan - nov 2018
	Sloop kerk en realisatie dorpshart	2019
Dorpshaven	Uitvoeren eerste inrichtingsmaatregelen	2015
	Aanleg ‘Schapenpad’	voorjaar 2016
	Uitwerken inrichting/ontwerp	maart - dec. 2016
	Uitspraak Raad van State mbt het LPM	dec. 2016
	Berekening kosten	jan. - maart 2017
	Besluit college en Raad over toepassing geld	april 2017
	Engineering en aanbesteding	mei - mei 2018

	Uitvoering rest Openbaar gebied	mei –dec 2018
	Bestemmingsplanprocedure vastgoedontwikkeling	sept 2017 - apr. 2019
	Bouwrijp maken gronden en groeninrichting	april 2019- dec. 2019
Openbare ruimte en aanpak verkeershinder	Aanpak gebied Klokkenstoel	April 2016
	Entree dorp - steenweg zuidkant dorp - fietspad afmaken - weren sluipverkeer	najaar 2016 – voorjaar 2017
	Herinrichting Julianastraat	2016
	Vervangen asfalt Steenweg tot Ankerkuil	Najaar 2017
	Aanpak Steenweg rond RK kerk	2018
	Aanpak Noordelijk deel Steenweg	2018
Wonen, PR en Imago	Bepalen verkoop en verhuurstrategie	2015 ev.
	Leegstandsverhuur en tuinonderhoud	2015 ev.
	Website, facebook, bewonersbrieven en ev. publiceren in het Klaverblaadje	2015 ev.
	Docu Omroep Brabant, flim, publicaties, advertenties en artikelen	2015 ev.
	Verkoopacties (etalage, publicaties etc.)	2015 ev.
	Ambassadeurs dorp Moerdijk	. Va juni 2015
	Open huizendagen (gastheren / - vrouwen)	2015 en 2016
	Huurdersmarkt, brochure en verhuuraanbod	2016
	Aanbesteding nieuwe makelaar	2016
	Koppeling verkoopacties en havenschap	2016
Fietspad naar Zevenbergen	Haalbaarheidsstudie voorkeurstracé - gezamenlijke selectie bureau - input gehouden enquête - locatiebezoek met de werkgroep	dec. 2015 - juli 2016
	Bestemmingsplanprocedure	juli 2016 - juni 2017

Aankoop gronden	juli 2016 - juni 2017
Aanbesteding uitvoering werken	juni 2017 - okt 2017
Uitvoering aanleg fietspad	vanaf eind 2017

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 1018

5200 BA 's-Hertogenbosch

Nederland

+31 (0)88 4261 261

www.arcadis.com